

W. Vänderpans

TARTU ÜLIKOOLI FARMAKOGNOOSIA INSTITUUT

Farmakobotaaniline praktikum

Tartu Ülikooli Botaanika-aia
arstimtaimed

II väljaanne

TARTU 1933

A-8782
III

TARTU ÜLIKOOLI FARMAKOGNOOSIA INSTITUUT

Farmakobotaaniline praktikum

Tartu Ülikooli Botaanika-aiia
arstimaimed

II väljaanne

TARTU 1933

2

Tartu Riikliku Ülikooli
Raamatukogu

133572

Sissejuhatuseks.

Käesolev nimestik ülikooli botaanika-aias leiduvate arstimeiks tarvitavate taimede üle on üliõpilastele juhtnööriks määratud nende tundmaõppimisel.

Ligi 12 800 arstimtaimest, milliseid muinasajast peale inimkond tarvitas, leiavad praegu Kesk-Euroopa droogiturul veel ainult umb. 800 taime-droogi kasutamist. Lühemais, käsituselolevais õpperaamatuis kirjeldatakse neid ainult üle 300 kõige tähtsamaid. Botaanika-aias leidub umbes 200 taime-droogi tüvitaime. Puuduvaid taimi ei ole võimalik muretseda, või meil ei saa neid üldse kultiveerida.

Et võimaldada taimede kiiret leidmist, jaotati nad oma botaanika-aias asukoha järele ja esitati nimestikus sugulus-järjekorras. Peale selle on iga taim oma asukohal botaanika-aias märgitud vastava märgiga.

Droogid, mis üldise ja erilise farmakognoosia, farmatseutilise- ja kohtukeemia loenguil, farmakognostilis-mikroskoobilises, farmakochemilises ja kohtukeemilises praktikumis käsitelu leiavad, on nimestikus ladinakeelse nimega ära tähendatud. Taimeproduktid, mida kui toit- ehk maitseaineid tarvitatakse ja farmakognostilis-mikroskoobilises praktikumis käsitellakse, on nimestikku eestikeelse nimetusega paigutatud. Need produktid, mis nii droogena, kui ka toit- ja maitseaineina või vürtsena tarvitusel on, leiduvad nimestikus oma ladinakeelse nime all.

Mitmeilt taimeliigelt saadavate droogide juures on nimestikus liigid küll ära tähendatud, kuid kõiki liike ei leidu botaanika-aias. Seepärast tuleb olemasolev liik vaatlemisel ära märkida.

Sobivaim taimede vaatlusaeg on juuli ja august, kuid mõnda taime võib juba juunikuu lõpul ja veel septembrikuu algul näha. Paljusid troopilisi taimi võib kasvuhooneis, millede temperatuur vaatlejale teadmiseks vastaval kohal nimestikus märgitud, ka talvekuudel vaadelda.

I. Arstimaime jaoskond.

Vaatlus-hooaeg: juuli ja august.

Droog	Tüvitaim	Sugukond
Lichen islandicus	Cetraria islandica	Parmeliaceae
Rhiz. Filicis	Nephrodium (Dryopteris) Filix mas	Polypodiaceae
Balsamum Canadense	Abies balsamea	Pinaceae
Terebinthina laricina	Larix decidua	"
Summitates Sabinæ	Juniperus sabinæ	Cupressaceae
Amylum Tritici	Triticum sativum	Gramineae
Kaer	Avena sativa	"
Oder	Hordeum sativum	"
Rukis	Secale cereale	"
Sorghum-suhkur	Sorghum saccharatum	"
	(Andropogon Sorghum), Sorghum vulgare	"
Stigm. et sem. Maydis	Zea mays	"
Rhiz. Calami	Acorus calamus	Araceae
Flor. et herba Convallariæ	Convallaria majalis	Liliaceae
Rhiz. Veratri	Veratrum album	"
Sem. Colchici	Colchicum autumnale	"
Rhiz. Iridis	Iris germanica, I. pallida, I. florentina	Iridaceae
Stigmata Croci	Crocus sativus	"
Tubera Salep	Orchis mascula, O. militaris, O. morio, O. ustulata, Anacamptis pyramidalis, Platanthera bifolia jt.	Orchidaceae
Fruct. Cannabis	Cannabis sativa	Moraceae
Strob. et gland. Lupuli	Humulus lupulus	"
Rhiz. Rhei	Rheum palmatum	Polygonaceae
	Rh. officinale	"
Rhiz. Rhei rhapontici	Rheum rhaponticum, Rh. undulatum	"
Tatar	Polygonum fagopyrum, (Fagopyrum esculentum)	"
Herba Chenopodii	Chenopodium ambrosioides, Ch. anthelminticum	Chenopodiaceae
		"

Droog	Tüvitaim	Sugukond
Naeri-suhkur	Beta vulgaris, var. rapa, var. maritima, var. altissima	Chenopodiaceae "
Rad. Saponariae	Saponaria officinalis	Caryophyllaceae
Herba Adonidis vern.	Adonis vernalis	Ranunculaceae
Herba Adonidis aestiv.	Adonis aestivalis	"
Rad. Cimicifugae	Cimicifuga racemosa (Actea racemosa)	"
Sem. Nigellae	Nigella sativa	"
Tub. et fol. Aconiti	Aconitum napellus	"
Rhiz. Hydrastis	Hydrastis canadensis	{ Ranunculaceae Berberidaceae
Rhiz. Podophylli	Podophyllum peltatum	Berberidaceae
Flor. Rhoeados	Papaver rhoeas	Papaveraceae
Herba Chelidonii	Chelidonium majus	"
Opium et fruct. Papaveris immaturi	Papaver somniferum	"
Herba Cochleariae	Cochlearia officinalis	Cruciferae
Mädarõigas	Cochlearia armoracia	"
Herba Bursae pastoris	Capsella bursa pastoris	"
Sem. Erucae	Sinàpis alba	"
Sem. Sinàpis	Brassica nigra	"
Fruct. Rubi Idaei	Rubus idaeus	Rosaceae
Hernes	Pisum sativum	Leguminosae
Türgiuba	Phaseolus vulgaris	"
Uba	Vicia faba	"
Sem. Foenugraeci	Trigonella foenum graecum	"
Herba Meliloti	Melilotus officinalis M. altissimus	" "
Sem. Lini	Linum usitatissimum	Linaceae
Fol. Rutae	Ruta graveolens	Rutaceae
Sem. Ricini	Ricinus communis	Euphorbiaceae
Fol. Toxicodendri	Rhus toxicodendron (var. α -vulgaris = Rh. radicans)	Anacardiaceae "
Flor. Malvae arboreae	Althaea rosea	Malvaceae
Flor. Malvae	Malva silvestris	"
Fol. Malvae	Malva neglecta (M. vulgaris), M. silvestris	"
Fol. et rad. Althaeae	Althaea officinalis	"
Herba Hyperici	Hypericum perforatum	Guttiferae

Droog	Tüvitaim	Sugukond
Cort. Mezerei	Daphne mezereum	Thymelaeaceae
Fruct. Anethi	Anethum graveolens	Umbelliferae
Fruct. Anisi vulgaris	Pimpinella anisum	"
Fruct. Carvi	Carum carvi	"
Fruct. Coriandri	Coriandrum sativum	"
Fruct. Foeniculi	Foeniculum vulgare (F. capillaceum)	"
Fruct. Phellandri	Oenanthe phellandrium	"
Fruct. et rad. Petroselinii	Petroselinum sativum	"
Herba et fruct. Conii	Conium maculatum	"
Rad. Angelicae	Archangelica officinalis	"
Rad. Levistici	Levisticum officinale	"
Rad. Pimpinellae	Pimpinella saxifraga, P. magna	"
Suhkrujuur	Sium sisarum	"
Rad., herba et fruct. Heraclei	Heracleum pubescens	"
Fol. et fruct. Myrtilli	Vaccinium myrtillus	Ericaceae
Fol. Uvae Ursi	Arctostaphylos uva ursi	"
Fol. Trifolii fibrini	Menyanthes trifoliata	Gentianaceae
Herba Centaurii minor.	Erythrea centaurium	"
Rad. Gentianae	Gentiana lutea, G. pan- nonica, G. purpurea, G. punctata	"
Herba Pulmonariae	Pulmonaria officinalis	Borraginaceae
Flor. Lamii albi	Lamium album	Labiatae
Flor. Lavandulae	Lavandula spica, L. vera	"
Fol. Melissa	Melissa officinalis	"
Fol. Menthae piperitae	Mentha piperita	"
Fol. Menthae crispae	Mentha crispa	"
Fol. Salviae	Salvia officinalis	"
Herba Hyssopi	Hyssopus officinalis	"
Herba Majoranae	Origanum majorana	"
Herba Origani	Origanum vulgare	"
Herba Serpylli	Thymus serpyllum	"
Herba Thymi	Thymus vulgaris	"
Amylum Solani	Solanum tuberosum	Solanaceae
Fol. Nicotianae	Nicotiana tabacum	"
Fol. et rad. Belladonnae	Atropa belladonna	"
Fol. et sem. Hyoscyami	Hyoscyamus niger	"

Droog	Tüvitaim	Sugukond
Fol. et sem. Stramonii	Datura stramonium	Solanaceae
Stipites Dulcamarae	Solanum dulcamara	"
Flor. Verbasci	Verbascum phlomoides, V. thapsiforme	Scrophulariaceae
Fol. Digitalis	Digitalis purpurea	"
Herba Asperulae	Asperula odorata	Rubiaceae
Rhiz. c. rad. Valerianae	Valeriana officinalis	Valerianaceae
Rad. Bryoniae	Bryonia alba, B. dioica	Cucurbitaceae
Sem. Cucurbitae	Cucurbita pepo	"
Fruct. Colocynthis	Citrullus colocynthis	"
Herba Lobeliae	Lobelia inflata	Campanulaceae
Flor. Calendulae	Calendula officinalis	Compositae
Rad. Carlinae	Carlina acaulis	"
Flor. Carthami	Carthamus tinctorius	"
Flor. Chamomillae	Matricaria chamomilla	"
Lõhnav kummel	Matricaria suaveolens, (M. discoidea)	"
Flor. Chamomillae romanae	Anthemis nobilis	"
Flor. Pyrethri dalmatini (Flor. Chrysanthemi dalmatini)	Pyrethrum cinerariaefolium (Chrysanthemum cinerariaefolium)	"
Flor. Chrysanthemi caucasici (Flor. Pyrethri persici)	Chrysanthemum (Pyrethrum) roseum	"
Flor. et rhiz. Arnicae	Arnica montana	"
Fol. Farfarae	Tussilago farfara	"
Fruct. Cardui Mariae	Silybum marianum	"
Herba Absinthii	Artemisia absinthium	"
Herba Cardui benedicti	Cnicus benedictus	"
Herba Lactucae virosae et Lactucarium	Lactuca virosa	"
Herba et flor. Millefolii	Achillea millefolium	"
Herba et flor. Tanacetii	Tanacetum vulgare	"
Herba et rad. Artemisiae	Artemisia vulgaris	"
Herba et rad. Taraxaci	Taraxacum officinale	"
Rad. Bardanae	Lappa major (Arctium majus), L. minor L. tomentosa j. t. liigid	" " "

Droog	Tüvitaim	Sugukond
Rad. Helenii	Inula helenium	Compositae
Sigur	Cichorium intybus	"
(Bombyx mori toit)	Scorzonera hispanica	"

II. Park.

Turiones Pini	Pinus silvestris	Pinaceae
Fruct. Juniperi	Juniperus communis	Cupressaceae
Cort. Salicis	Salix alba, S. fragilis, S. purpurea, S. pentandra j. t. liigid	Salicaceae
Gemmae Populi	Populus nigra, P. monilifera, P. balsamifera, P. pyramidalis	"
Gemmae Betulae	Betula alba	Betulaceae
Cort. et sem. Quercus	Quercus pedunculata, Qu. sessiliflora (Qu. robur)	Fagaceae
Fol. Juglandis	Juglans regia	Juglandaceae
Fruct. Mororum	Morus nigra	Moraceae
Fol. et cort. Hamamelidis	Hamamelis virginiana	Hamamelidaceae
Flor. Pruni Padi	Prunus Padus	"
Flor. Rosae	Rosa centifolia, R. gallica	Rosaceae
Fruct. Cerasi acidi	Prunus Cerasus	"
Fruct. Mali	Pirus Malus	"
Cort. Frangulae	Rhamnus frangula	Rhamnaceae
Cort. Rhamni Purshiani	Rhamnus Purshianus	"
Fruct. Rhamni cathart.	Rhamnus cathartica	"
Flor. Tiliae	Tilia cordata (T. ulmifolia, T. parvifolia), T. platyphyllos (T. grandifolia)	Tiliaceae
Flor. Sambuci	Sambucus nigra	Caprifoliaceae

III. Külmhoone.

(Temperatuur: talvel 5—8° C., suvel — välistemperatuur)

a. Vahemere-taimede jaoskond.

(Taimed asuvad suvel aias).

Suber	Quercus Suber	Fagaceae
Caricae	Ficus carica	Moraceae

Droog	Tüvitaim	Sugukond
Fruct. Lauri	Laurus nobilis	Lauraceae
Fol. Laurocerasi	Prunus laurocerasus	Rosaceae
Fruct. Ceratoniae	Ceratonia siliqua	Leguminosae
Fruct. Olivae	Olea europea	Oleaceae

b. Külmhoone-taimede rühmad.

Sanguis Draconis	Daemonorops Draco	Palmae
	Dracaena Draco	Liliaceae
Amygdalae	Prunus amygdalus	Rosaceae
	(Amygdalus communis)	"
		"
Sem. Cydoniae	Cydonia vulgaris	"
Terebinthina Chios	Pistacia Terebinthus	Anacardiaceae
Viinamari	Vitis vinifera	Vitaceae
Fol. Theae	Thea sinensis	Theaceae
Cort., flor. et cort. fruct. Granati	Punica granatum	Punicaceae
Fol. Eucalypti	Eucalyptus globulus	Myrtaceae
Fol. Rosmarini	Rosmarinus offic.	Labiatae

IV. Palmide hoone.

(Temperatuur: talvel 15—18° C. Suvel päikese mõjul kuni umb. 30° C.)

Amylum Oryzae	Oryza sativa	Gramineae
Roosuhkur	Saccharum officinarum	"
Palmisuhkur ja vein (Toddy)	Arenga saccharifera,	Palmae
	Phoenix silvestris	"
Banaan	Musa sapientum	Musaceae
Rhiz. Curcumae	Curcuma longa	Zingiberaceae
Fruct. Cardamomi	Elettaria Cardamomum	"
Queensland-Arrowroot	Canna edulis	Cannaceae
Piper nigrum	Piper nigrum	Piperaceae
Piper longum	Piper longum	"
Fol. Matico	Piper angustifolium	"
	(= P. elongatum)	"
Rhiz. Kava-Kava	Piper methysticum	"

Droog	Tüvitaim	Sugukond
Cautchuc	Castilloa elastica, Ficus elastica, F. Vogelii ja teiste suguk. liigid (v. ka kápáliste hoone)	Moraceae " " " "
Fruct. Cocculi	Anamirta paniculata (A. cocculus)	Menispermaceae "
Cort. Cinnamomi ceylan.	Cinnamomum ceylanicum	Lauraceae "
Indigo	Indigofera tinctoria, ja teised liigid	Leguminosae "
Sem. Arachidis	Arachis hypogaea	"
Gummi arabicum	Acacia arabica (A. vera)	"
Fol., cort., flor. et fruct. Aurantii	Citrus aurantium, subsp. amara	Rutaceae "
Fruct. et cort. Citri fructus	Citrus medica, (C. limonum)	"
Kat	Catha edulis	Celastraceae
Gossypium	Gossypium herbaceum, G. hirsutum, G. barbadense, G. arboreum j. t. liigid	Malvaceae. " " "
Fol. et fruct. Caricae Papayae	Carica Papaya	Caricaceae
Fruct. Capsici	Capsicum annum var. longum	Solanaceae "

V. Kápáliste (orhideede) hoone.

(Temperatuur: talvel 18—20° C. Suvel päikese mõjul kuni umb. 30° C)

Sago	Cycas circinnalis, C. revoluta	Cycadaceae "
Ananas	Ananas sativus	Bromeliaceae
Fruct. Vanillae	Vanilla planifolia	Orchidaceae
Camphora	Cinnamomum camphora (Camphora officinarum)	Lauraceae "
Catechu	Acacia catechu, A. suma	Leguminosae "
Pulpa Tamarindorum	Tamarindus indica	"
Fol. Coca	Erythroxylon coca	Erythroxylaceae

Droog	Tüvitaim	Sugukond
Fol. Jaborandi	<i>Pilocarpus pennatifolius</i> , <i>P. jaborandi</i> , <i>P. trachylophus</i> , <i>P. microphyllus</i> , <i>P. racemosus</i> , <i>P. spicatus</i>	Rutaceae " " " "
Fruct. Citri	<i>Citrus japonica</i>	"
Maniok (<i>Amylum brasiliense</i>)	<i>Manihot utilissima</i>	Euphorbiaceae
Guarana	<i>Paullinia cupana</i> (<i>P. sorbilis</i>)	Sapindaceae
Cautchuc	<i>Kickxia elastica</i> , <i>Landolphia</i> ja <i>Clitandra</i> liigid, <i>Mascarenhasia elastica</i> , <i>Hancornia speciosa</i>	Apocynaceae " " "
Sem. Coffeae	<i>Coffera arabica</i> , <i>C. liberica</i>	Rubiaceae "
Rad. Ipecacuanhae	<i>Uragoga ipecacuanha</i> , (= <i>Cephaelis ipecacuanha</i>), <i>Psychotria ipecacuanha</i>	" " " "

VI. Paksuleheliste (sukkulentide) hoone.

(Temperatuur: talvel 10–12° C. Suvel päikese mõjul kuni umb. 30° C.)

Pitakiud. (Sisal)	<i>Agave americana</i>	Amaryllidaceae
Aloe	Mitmed Aloe liigid	Liliaceae
Euphorbium	<i>Euphorbia resinifera</i>	Euphorbiaceae
Flor. Cacti	<i>Cereus grandiflorus</i>	Cactaceae

VII. Veetaimede hoone.

(Temperatuur: talvel 18–20° C. Suvel päikese mõjul kuni umb. 30° C.)

Muinasaegne paberitaim	<i>Cyperus Papyrus</i>	Cyperaceae
------------------------	------------------------	------------

A

8782

133572